

IJTIMOYIY-IQTISODIY O‘ZGARISHLAR SHAROITIDA CHAKANA SAVDO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING XUSUSIYATLARI

Muxamedova Aziza Ravshanovna

Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Maqolada ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlar sharoitida savdo xizmatlarini rivojlantirish tizimini baholashning nazariy va uslubiy jihatlarini shakllantirish hamda rivojlantirishning umumiy masalalari ko‘rib chiqilgan. Tadqiqot jarayonida savdo xizmatlarini rivojlantirish tizimini baholashning asosiy elementlari umumlashtirilgan va uning funksiyalari tizimlashtirilgan, rivojlanish omillari o‘rganilgan. Shuningdek, savdo xizmatlarini rivojlantirish tizimini baholashning roli tahlil qilinib, savdo va milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish platformasini shakllantirishda savdo xizmatlarini rivojlantirishga e’tibor qaratilgan.

Kalit so‘zlar: iqtisodiyot, savdo xizmatlari, tizimini baholash, savdo korxonalarini, tijorat faoliyati, samaradorlik, savdo tizimi, texnologik tizim, samaradorlik ko‘rsatkichlari.

Аннотация

В статье рассмотрено общие вопросы формирования и развития теоретико-методологических аспектов оценки системы развития торговых услуг в условиях социально-экономических трансформаций. В ходе изложения работы обобщены и структурированы основные элементы оценки системы развития торговых услуг, систематизированы ее функции, изучены факторы ее развития, а также роль оценки системы развития торговых услуг в формировании платформы устойчивого развития торговли и образующих её национальных экономик.

Ключевые слова: экономика, торговля торговые услуги, системная оценка, торговые предприятия, коммерческая деятельность, эффективность, торговая система, технологическая система, показатели эффективности.

Abstract

The article considers general issues of formation and development of theoretical and methodological aspects of assessment of the trade services development system in the context of socio-economic transformations. In the course of the presentation of the work, the main elements of assessment of the trade services development system are summarized and structured, its functions are systematized, the factors of its development are studied, as well as the role of assessment of the trade services development system in the formation of a platform for sustainable trade development and the national economies that form it.

Keywords: economy, trade trade services, system evaluation, trade enterprises, commercial activity, efficiency, trade system, technological system, efficiency indicators.

KIRISH

Yangi O‘zbekiston iqtisodiyotini shakllantirishda uning yetakchi tarmoq va sohalarini modernizatsiyalash hamda raqobatbardoshligini oshirish chora-tadbirlari qatorida savdo xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish masalalariga alohida e‘tibor qaratilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022 — 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmonida “hududlarda xizmat ko‘rsatish va servis sohalarini rivojlantirish orqali keyingi 5 yilda xizmat ko‘rsatish hajmini 3 barobarga oshirish hamda ushbu yo‘nalishda jami 3,5 million yangi ish o‘rinlari yaratish” [1] vazifasi belgilangan.

Shuningdek, respublikada xizmat ko‘rsatishning asosiy turi hisoblangan savdo xizmatlarini kompleks rivojlantirishda, ayniqsa, sohada tarkibiy o‘zgarishlar va diversifikatsiyani amalga oshirishda, iste‘molchilarning o‘sib borayotgan ehtiyojini sifatli qondirishni ta‘minlovchi “raqamli savdo”ni tashkil etish va mintaqa talablari asosida savdo klasterini shakllantirish kabi masalalar ustuvor vazifalardan hisoblanadi. Bularning barchasi respublika iqtisodiyotining asosiy tarmoqlaridan biri bo‘lgan savdo xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari, “raqamli savdo” xizmatlarini rivojlantirishning o‘rta muddatli prognoz parametrlari va prognoz ko‘rsatkichlarini ishlab chiqish masalalari bo‘yicha chuqur ilmiy-tadqiqotlar olib borishni taqozo etadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Zamonaviy mahalliy va xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda savdo xizmatlarining rivojlanishi hamda ularning bozor iqtisodiyotida tutgan o‘rniga juda ko‘p tadqiqotlar bag‘ishlangan. Bozorga yo‘naltirilgan xizmatning asosi sifatida savdo faoliyatini amalga oshirishning nazariy va amaliy asoslari xorijiy olimlardan Merilin va Tom Ross [2] tomonidan savdo xizmatlarini tashkil etish, Ch. Fatrell [3] tomonidan savdo faoliyatini yo‘lga qo‘yish asoslari, Mate E. [4] tomonidan savdoda va savdodan keyingi xizmatlarni boshqarish jarayonlarini o‘rganishga qaratilgan.

MDH davlatlari iqtisodchi olimlaridan A.M. Fridman [5] savdo iqtisodiyoti va uni tashkil etish masalalarini, I.V. Aleshina [6] savdo jarayonida iste‘molchilar xatti-harakatlarini, B.I. Sineskiy [7], E.R. Mingazinova, A.A. Ignateva [8] kabi yetakchi olimlar esa savdoda samaradorlikni oshirish va bunga erishishda turli xil modellarni taklif etganlar. O‘zbekistonlik olimlardan M.R. Rasulev [9], M.M. Muhammedov [10] savdo xizmatlarining evolyutsiyasi hamda zamonaviy bozor munosabatlarida savdoni rivojlantirish muammolari bo‘yicha chuqur tadqiqotlar olib borganlar.

Korxonaning savdo va texnologik tizimlari jarayonlarida savdoni boshqarish nazariyasi va amaliyoti sohasidagi muhim ilmiy va amaliy yutuqlarga qaramasdan, mavjud savdo turlari va texnologik tizimlar uchun statistik-iqtisodiy tahlil hamda boshqarishning o‘ziga xos xususiyatlari iqtisodiy adabiyotlarda to‘liq yoritilmagan. Ushbu holat mazkur mavzuda ilmiy maqola tadqiqotini amalga oshirishni taqozo etdi.

METODOLOGIYA

Maqola tadqiqotining nazariy va uslubiy asosini iqtisod fani klassiklarining fundamental ilmiy va amaliy ishlari, o'rganilayotgan muammo bo'yicha yetakchi mahalliy va xorijiy olimlarning ishlari, faoliyat ko'rsatish muammolari bo'yicha ixtisoslashtirilgan ilmiy-tadqiqot va savdo tashkilotlarining ishlanmalari tashkil etadi. Shuningdek, savdoni rivojlantirishni davlat tomonidan tartibga solish tizimi, xalqaro, milliy va mintaqaviy ilmiy-amaliy konferensiyalar hamda seminarlar materiallari, davriy ilmiy jurnallardagi nashrlar, savdoni rivojlantirishni davlat tomonidan tartibga solish sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlar, respublika va ijro hokimiyati hamda savdoni boshqarishning hududiy dasturlari tadqiqotning muhim manbalarini tashkil etadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Savdo xizmatlarining rivojlanishi insoniyat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega bo'lib, jahon sivilizatsiyasi taraqqiyoti bilan chambarchas bog'langan. "Buyuk Ipak yo'li" o'tgan Markaziy Osiyo, xususan, O'zbekiston ham jahon sivilizatsiyasi markazlaridan biri sifatida xalqaro savdo-sotiq munosabatlari rivoji tarixida salmoqli mavqeni egallagan. Markaziy Osiyo hududlarida savdo-iqtisodiy aloqalar va savdo xizmatlarining rivojlanish tarixi o'zining yuksalish cho'qqilari hamda inqirozga yuz tutish jarayonlari bilan tavsiflanuvchi, insoniyat taraqqiyoti bilan bog'liq muayyan bosqichlarga bo'linishini soha olimlari ilmiy asoslagan. Ayniqsa, uning so'nggi davrida, ya'ni 1991-yildan hozirgi kungacha, O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishgandan so'ng savdo xizmatlari sohasida mutlaqo yangi davr boshlanib, mustaqil davlat sifatida o'ziga xos savdo xizmatlarini shakllantirish zaruriyatidan kelib chiqqan holda erkin savdo tizimini yo'lga qo'yish bilan ifodalanadi.

Savdo sohasining rivojlanishi xalqaro tajribaga ko'ra savdo xususiy, jamoaviy tadbirkorlik, yakka tadbirkorlik, davlat va aralash shakllarda olib borilmoqda. Savdo bozor iqtisodiyotining tarkibiy ajralmas qismi hisoblanadi va bunda u "bozor"ning muhim sohasi sifatida iste'mol tovarlarini ishlab chiqaruvchilardan iste'molchilarga oldi-sotdi jarayoni orqali yetkazishdek mukammal funksiyani bajaradi. Savdo jarayonida bozorning barcha elementlari, ya'ni talab va taklif, baho ishtirok etib, raqobat orqali ushbu elementlar faoliyati muvofiqlashtiriladi.

Globalashuv sharoitida xalqaro savdo va kapitallar harakati, savdoga xos investitsiyalar, axborot texnologiyalarining rivojlanishi mamlakatlarning iqtisodiy o'sish sur'atlariga ta'sir etadi. Natijada savdo tarmoqlarini modernizatsiya qilish, texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash imkoniyatlari yuzaga keladi. Bu borada O'zbekistonda ham iqtisodiyot taraqqiyoti bilan bevosita bog'liq bo'lgan savdo xizmatlari tizimini shakllantirish zaruriyati mavjud. Ushbu zaruriyat quyidagilarda o'z aksini topadi:

- sifatli savdo xizmatlari orqali aholini ijtimoiy himoyalash;
- insonlarni yuqori daromad olishga undash, ya'ni "yuqori daromad
- yuqori savdo kafolati" tamoyili asosida ishlash;
- sifatli mahsulotni savdoga chiqarish insonning uzoq umr ko'rishining garovi ekanligini ta'kidlash;

- yuqori sifatli savdo xizmatlari davlat byudjetini to'ldirishning muhim asosi ekanligini ifodalash;

- savdo xizmatlarini oqilona tashkil etish respublika aholisini ish bilan ta'minlashning muhim asosi ekanligini belgilash.

O'zbekiston Respublikasining innovatsion rivojlanishi sharoitida amalga oshirilayotgan yangi ustuvor iqtisodiy islohotlar savdo xizmatlari samaradorligini oshirishda yangi iqtisodiy munosabatlar hamda ularning zamonaviy shakllari va usullarining, ya'ni "internet savdosi", "onlayn savdo"ning vujudga kelishiga keng imkoniyatlar yaratmoqda. Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot, texnika va texnologiyalarning rivoji, xususan, xalqimiz turmush farovonligining yuksalishi bilan birga aholining moddiy va ma'naviy ehtiyojlarining oshib borishiga ham xizmat qilishi savdo xizmatlari bilan bevosita bog'liqdir. Ma'lumki, O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar milliy iqtisodiyot samaradorligini oshirishga qaratilgan. Respublikamiz iqtisodiyotining tarkibiy qismi bo'lgan savdo xizmatlari sohasini tizimli shakllantirish yangi iqtisodiy imkoniyatlarni vujudga keltiradi.

Savdo xizmatlari rivojlanishini baholashda birinchi navbatda eng keng tarqalgan savdo turi bo'lgan chakana savdoning rivojlanish tendensiyalari va unga ta'sir etuvchi omillarni statistik baholash muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda chakana savdo xizmatlarini aks ettiruvchi ko'rsatkich sifatida jon boshiga chakana savdo aylanmasi ko'rsatkichini qabul qilish maqsadga muvofiq. Chakana savdo xizmatlariga ta'sir ko'rsatuvchi omillar sifatida qishloq xo'jaligi mahsuloti hajmi, iste'mol narxlari indeksi (o'tgan yilning dekabr oyiga nisbatan foizda), jon boshiga real yalpi ichki mahsulot va iste'mol mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi kabi omillar tanlab olindi.

Bunda quyidagi nazariy matematik model kelib chiqadi.

$$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \epsilon$$

Bu erda:

Y –jon boshiga chakana savdo aylanmasi

X_1 – qishloq xo'jaligi mahsuloti, mlrd. so'm;

X_2 – iste'mol narxlari indeksi o'tgan yilning dekabr oyiga nisbatan foizda;

X_3 –jon boshiga real yalpi ichki mahsulot, so'm;

X_4 – iste'mol mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi,mlrd. so'm;

$\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ –tegishli koeffitsiyentlar;

α – ozod had;

ϵ –o'lchov xatoligi;

Bunda tadqiqotda quyidagi gipotezani tekshirish maqsad qilingan:

$H_0: \beta_1 \neq 0 \parallel \beta_2 \neq 0 \parallel \beta_3 \neq 0 \parallel \beta_4 \neq 0$, ya'ni modeldagi kamida bitta omillarning Y ga ta'siri 95% ishonchlilik darajasida statistik ahamiyatga ega.

Bunga qarshi gipotezani esa quyidagicha yozish mumkin:

$H_1: \beta_1 = 0 \& \beta_2 = 0 \& \beta_3 = 0 \& \beta_4 = 0$, ya'ni hech bir omilning Y ga ta'siri 95% ishonchlilik darajasida statistik ahamiyatga ega emas.

Tadqiqotning asosiy maqsadi sifatida yuqorida keltirib o'tilgan omillarning jon boshiga chakana savdo aylanmasiga ta'sirini baholash hisoblanadi. Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda savdo xizmatlarining alohida o'rni va ahamiyati mavjud

bo‘lib, ushbu sohaning respublikamizdagi kelgusi taraqqiyoti davlat tomonidan tartibga solish va uni qo‘llab-quvvatlashga bog‘liq hisoblanadi.

Demak, yuqoridagilardan kelib chiqib, iqtisodiy o‘zgarishlarning hozirgi bosqichida asosiy maqsad savdo korxonalarining samarali faoliyat ko‘rsatishi uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishdan iboratdir. Belgilangan maqsadlarning murakkabligi mustaqil xo‘jalik yurituvchi subyekt sifatida tarmoqning bozor mexanizmida asosiy bo‘g‘inga aylanib borayotgan savdo xizmatlari tushunchasining mohiyati va mazmunini har tomonlama chuqur o‘rganish zaruratini keltirib chiqaradi. Ma‘lumki, savdoning kelib chiqishi ijtimoiy mehnat taqsimoti natijasida tovar ishlab chiqarish va tovar muomalasi, ayirboshlashning vujudga kelishi bilan bog‘liq. Savdo xizmatlari — iste‘mol tovarlari bozorining asosiy segmenti hisoblanadi. U jismoniy va yuridik shaxslarga xizmat ko‘rsatadi. Uning vositasida aholi hamda korxonalar, tashkilot va muassasalar u yoki bu tovarlarga bo‘lgan talab-ehtiyojlarini qondiradi. Bu yerda sotuvchilar bilan iste‘molchilar o‘rtasida oldi-sotdi munosabatlari yuz beradi: pul egasi tovar olsa, tovar egasi pul oladi.

Savdo xizmati insonlar hayotini yaxshilashga, aholining bandligini ta‘minlashga, daromadlarini oshirish orqali ularning farovonligini yuksaltirishga qaratilganligi bilan izohlanadi. Shu sababli aholining turmush sharoiti sifatini oshirishda iqtisodiyotning muhim tarmog‘i hisoblangan savdo sohasining ahamiyati beqiyosdir. Eng muhimi, uning taraqqiyoti iste‘molchilarning talab va ehtiyojlariga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Bunday sharoit savdo korxonalarining xizmatlari sifatini tobora oshirib borishda muhim ahamiyat kasb etadi. Savdo xizmatlari sifati uning moddiy-texnika bazasining holati va infratuzilmasi tarkibiga bog‘liq. Respublikada savdo moddiy-texnika bazasining holati va infratuzilmasini yanada takomillashtirish uchun yetarlicha salohiyat mavjud. Har bir savdo korxonasida xizmatlarning iqtisodiy holatini, ular bilan ta‘minlanganlikni va samaradorligini tahlil qilish muhim ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega. Zero, har bir savdo korxonasining boyligi jamiyat boyligining bir qismi sifatida unga hech kimning befarq bo‘lishga haqqi yo‘q. Shu tufayli, mulk shaklidan qat‘i nazar, savdo korxonasi iqtisodiy salohiyatini ifodalovchi ko‘rsatkichlarning tahlili savdoning asosiy qismini tashkil qilishi lozim.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, savdo xizmatlarining eng muhim vazifalari sifatida ishlab chiqarish korxonalarining xaridorlar bilan aloqasini ta‘minlash, buyurtmalar tizimi asosida ishlab chiqarish jarayonini moliyalashtirish va rejalashtirishni yengillashtirish, optimal tovar zaxirasini shakllantirish, iste‘molchilar ehtiyojlari to‘g‘risida ishlab chiqaruvchiga ma‘lumot berish hamda ishlab chiqarish korxonasining bir maromda o‘shirishini ta‘minlash imkoniyati yaratiladi va yuqori iqtisodiy natijadorlikka erishiladi.

Ilmiy hamda ijtimoiy-iqtisodiy nuqtai nazardan ilmiy asarlarda, o‘quv va ommabop adabiyotlarda savdo jarayoni, savdo xizmatlari, bozor va savdo to‘g‘risida turli ilmiy qarashlar mavjud. Bu borada jahonning yirik marketologi F. Kotler [3], [89] savdo amalga oshiriladigan maskan — bozorni “mavjud va potensial tovar sotib oluvchilar majmuasi” deb ta‘riflaydi. Shuningdek, dunyodagi yirik iqtisodchilardan yana bir guruhi K. R. Makkonell va S. L. Bryu bozor va savdoni bir-biriga bog‘langan

komponent sifatida mahsulot va xizmatni, sotuvchi va sotib oluvchilarni qo‘shuvchi mexanizm deb atashadi [9, 56]. Bu borada AQShlik olim P. Samuelsonning “Ekonomika” asarida bozor “...bozorlar jamiyatni va savdo ishlab chiqarish faoliyatini bog‘lovchi mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi” [2], [7] deb ta’riflanadi.

Rossiyalik olimlardan N. Ushakova va Yu. A. Avanesovalar savdo xizmatlariga quyidagicha ta’rif beradilar: ularning fikricha, “savdoda xizmat ko‘rsatish — xaridorlarga chakana savdo orqali tovarlar sotish va xizmatlar ko‘rsatishdan iborat savdoning yakuniy funksiyasidir” [10], [35].

Yuqorida bayon qilingan xalqaro savdo nazariyalari asosida O‘zbekistondagi soha olimlari chuqur ilmiy izlanishlar olib borgan va o‘zlarining bir qator ilmiy qarashlarini bayon qilganlar. Iqtisodchi olim N. Tuxliyev fikricha, “bozor tovar ishlab chiqarish qonunlari asosida tashkil qilingan savdo-ayirboshlash, tovar va pul muomalasi munosabatlarining yig‘indisi, ishlab chiqarish va iste’mol o‘rtasidagi muhim bog‘lovchi bo‘g‘indir” [11], [13].

Shu sohada qator yillar tadqiqotlar olib borgan B. A. Abdulkarimov “savdo — xizmatning alohida turi bo‘lib, u bir tomondan ishlab chiqaruvchilarga, ikkinchi tomondan iste’molchilarga, uchinchi tomondan davlatga xizmat qiladi va to‘rtinchidan u boshqa iqtisodiyot tarmoqlari va sohalariga ham xizmat ko‘rsatadi, ularning xizmatlaridan iste’molchi sifatida foydalanadi va ular bilan aloqada bo‘ladi” [6], [42] deb hisoblaydi. Professor I. Ivatov fikriga ko‘ra, “savdoning mohiyati jamiyatni rivojlantiruvchi iqtisodiy qonunlar ko‘rinishi shaklida o‘z aksini topadi. Shunday ekan, savdoni boshqarish asosida iqtisodiy qonunlar talablarini obyektiv holda ko‘ra bilish va unga asosan qarorlar qabul qilish zarur bo‘ladi” [8],[22]. Shuningdek, professor Q. Mirzayev “savdo faoliyatida shakllanadigan iqtisodiy jarayonlar (real hodisalar) sohada qanday vositalar orqali vujudga kelishini aniqlab olish zarurligi”ni ta’kidlaydi [12], [65].

Shuningdek, O‘zbekistonning bir qator iqtisodchilari savdo jarayonini bevosita bozor bilan bog‘liq holda izohlaydilar. Ularning ta’kidlashicha, bozor — ishlab chiqaruvchilar va iste’molchilar (sotuvchilar va xaridorlar) o‘rtasida pul orqali ayirboshlash jarayonida vujudga keladigan munosabatlar majmuasi bo‘lib, ayniqsa ushbu jarayonda sanoat tovarlari do‘konlari, tijoratchilarning savdo shoxobchalari, turli xil supermarketlar, yirik savdo markazlari va savdo yarmarkalari, umumiy ovqatlanish shoxobchalari bozorning odatiy ko‘rinishlari hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida bayon qilingan xalqaro savdo nazariyalari, soha olimlarining chuqur ilmiy izlanishlari natijalari hamda ushbu yo‘nalishda ilgari surilgan bir qator ilmiy qarashlar va fikrlardan kelib chiqib, o‘z ilmiy xulosalarimiz bayon etildi. Bizning ilmiy xulosamizga ko‘ra, “savdo xizmatlari” va “savdo xizmatlari samaradorligi” tushunchalari bo‘yicha mualliflik ta’riflari ishlab chiqildi.

Bugungi Yangi O‘zbekiston iqtisodiyotida tub tarkibiy o‘zgarishlarni amalga oshirish sharoitida savdo korxonalarini faoliyatini o‘rganish, ularda savdo xizmatlari bo‘yicha ilmiy tadqiqotlar o‘tkazish, mavjud muammolarni aniqlash va ularning

yechimlarini topish murakkab jarayon hisoblanadi. Ushbu masalalarni hal qilish uchun quyidagilar zarur, deb hisoblaymiz:

- savdoning kelib chiqishi va mohiyatini ilmiy asoslangan holda yoritish hamda undan respublikamiz savdo iqtisodiyoti taraqqiyotida foydalanish;
- savdoning jamiyatdagi tutgan o‘rni va ahamiyatini aniqlash hamda uning samaradorligini oshirish yo‘nalishlarini ishlab chiqish;
- savdoda vujudga keladigan iqtisodiy, tashkiliy va boshqaruv muammolarini aniqlash va ularning yechimi bo‘yicha ilmiy takliflar berish. Bu esa o‘z vaqtida savdo jarayonidagi iqtisodiy munosabatlarni va uning xo‘jalik mexanizmini chuqur o‘rganishni taqozo etadi hamda savdo xizmatlarida ichki imkoniyatlarni ochib beradi;
- sifatli savdoni tashkil etish, savdoni raqamlashtirish hamda savdo korxonolari va shoxobchalari faoliyatini rivojlantirish tendensiyalarini tahlil qilish va ularning yanada taraqqiyoti bo‘yicha ilmiy takliflar ishlab chiqish;
- savdo xizmatlarini tashkil etishda xorijning ilg‘or tajribalarini tahlil qilish, ularning ijobiy va respublika iqtisodiyotiga mos jihatlaridan foydalanish mexanizmlarini ishlab chiqish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son “2022 — 2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>
2. Мерилин и Том Росс. Большие идеи для малого бизнеса в сфере услуг. /Пер. с англ. — М.: Агентство «ФАИР», 1996.-304 с.
3. Фатреля Ч. Основы торговли / Пер. с англ. — Тольятти: Издательский дом ДОВГАНЬ, 1995. — 720 с.
4. Мате Э. Послепродажное обслуживание: Пер. с франц. / Обх. ред. В. С. Загашвили. -М.: А/О Издательская группа «Прогресс», 1993. -160 с.
5. Фридман А.М. Экономика предприятий торговли и питания потребителского общества. Учебник. -М. «Дишков и К». 2003 -628с.
6. Алешина И. В. Поведение потребителей.-М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. -384 с.
7. Синецкий Б.И. Основы коммерческой деятельности. М.: Юристъ, 1998г.
8. Мингазинова Е.Р., Игнатьева А.А. Теоретические подходы к определению сущности услуг предприятий розничной торговли и их классификация // Бюллетень науки и практики. 2016. №10(11). С. 237-250.
9. Расулев М.Р. Бозор иқтисодиёти асослари. — Т.: Ўзбекистон, 1998. — 380 б.
10. Мухаммедов М.М. и др. Экономика торговли.Самарканд.1998.с.282;
11. <https://www.kom-dir.ru/article/1457-pokazateli-effektivnosti-deyatelnosti> .

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir:

Ingliz tili muharriri:

Rus tili muharriri:

Musahhih:

Sahifalovchi va dizaynerlar:

Xakimov Ziyodulla Axmadovich

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li

Karimova Shirin Zoxid qizi

Sadikov Shoxrux Shuxratovich

Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2026-yil, yanvar, 1-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta:

info@marketingjournal.uz

Tel.:

+998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**